

Zondag 3 November 2019
TivoliVredenburg - Hertz - 14.00 uur

NIEUWE PHILHARMONIE UTRECHT / JOHANNES LEERTOUWER

Nationaal Allerzielen Concert

Stefanie True sopraan
Mark Chambers countertenor
Ted van Lieshout dichter

Johannes Leertouwer viool
Mayumi Sargent viool
Pablo Griggio viool
Annabelle Ferdinand viool
Manja Okkerse viool
Antoinette Lohmann altviool
Viola de Hoog cello
Richard Myron violone
Haru Kitamika orgel en klavecimbel
Constance Allanic harp en lirone

Matthew Locke 1621-1677
Uit *The Tempest, the Second Musick* (1674):
Curtain Tune

Henry Purcell 1659-1695
O solitude Z.406 (1684-1685)

Pavan in G minor Z.752 (1680)
Uit *Orpheus Britannicus I* (1689): *The Plaint O let me ever weep*
Lost is my quiet forever Z.502 (1698)
Uit *Dido and Aeneas* (1689): *Thy hand Belinda – When I am laid in earth*

- Pauze -

Biagio Marini 1594-1663
Passacaglio, op. 22 (1655)

Giovanni Felice Sances ca. 1600-1679
Pianto della Madonna (1636)

Tarquinio Merula 1590-1665
Canzonetta spirituale sopra la Nanna Hor che tempo di dormire (1636)

Biagio Marini
Uit *Balletto Secondo, op. 22* (1655): *Pretirata*

Alessandro Marcello 1673-1747
Uit *La Lontananza* (1712): *Lontananza crudel*

De muziek wordt afgewisseld door poëzie, geschreven en voorgedragen door Ted van Lieshout.

Dit concert wordt mede mogelijk gemaakt door

Tap DELA

Het Nationaal Allerzielen Concert is er voor iedereen die met muziek stil wil staan bij geliefden die er niet meer zijn. 'Allerzielen' is de naam van een katholieke feestdag op 2 november. Dan worden jaarlijks de overledenen herdacht, worden er door nabestaanden bloemen bij het graf gelegd en wordt er een requiemmis (een dodenmis) opgedragen. 'Allerzielen' stamt uit de benedictijner kloostertraditie van Cluny (negentig kilometer ten noorden van Lyon), waar Odilo van Cluny het in 998 voor het eerst liet vieren. In de dertiende eeuw kreeg de feestdag de naam Allerzielen. Bekender dan Allerzielen is voor

niet kerkelijke mensen waarschijnlijk Halloween, een van oorsprong Keltische en Ierse feestdag, die onder Amerikaanse (en commerciële) invloed ook in onze streken populair is geworden. Halloween is Keltisch en Iers voor 'Allerheiligenavond', dus de avond vóór Allerheiligen', de feestdag die valt een dag vóór Allerzielen, dus op 1 november, en er sterk mee verbonden is.

Ter ere van 'Allerzielen' komt in dit concert muziek tot klinken die gaat over afstand, eenzaamheid, verlatenheid, afscheid en dood. Alle werken zijn afkomstig uit het tijdperk van de barok, de zeventiende en achttiende eeuw.

De Engelse Orfeus

Wie in Londen de abdij van Westminster bezoekt, vindt daar aan de voet van het orgel het graf van een beroemde Engelsman. We weten zijn geboortjaar, 1659, zijn precieze sterfdatum, 21 november 1695, en nog een paar gegevens over zijn leven. Maar misschien nog wel het meest over zijn muziek. Het is met deze man eigenlijk net zo gesteld als met die andere beroemde Engelsman, William Shakespeare. Die was de grootste Engelse schrijver, maar zijn leven blijft nog steeds grotendeels in nevelen gehuld. Daar onder dat orgel, dat hij jarenlang zelf bespeelde, ligt de grootste componist van Engeland begraven, Henry Purcell, ongeveer net zo jong gestorven als Mozart en Schubert. Had Purcell in hun tijd geleefd, in de achttiende of negentiende eeuw, een of twee eeuwen later dus, dan zou zijn muziek nu net zo beroemd zijn geweest als die van Händel, Haydn of Mozart. Purcell moest zich bedienen van de conventies en vormen van zijn tijd en omgeving, die voor hedendaagse luisteraars minder toegankelijk en begrijpelijk zijn dan die van later tijden. Hoe weinig er over Purcell's leven ook met zekerheid bekend is, toch weten we zeker dat hij de eerste was die een volledige Engelstalige opera componeerde, *Dido and Aeneas*. Pas drie eeuwen later werd er weer zo'n mijlpaal bereikt: de opera *Peter Grimes* van Benjamin Britten.

Zoals vrijwel alle Engelse componisten uit vroeger tijden groeide Purcell op in het Engelse koorleven. Hij zong al als tienjarige koorknaap in de koninklijke kapel, raakte vertrouwd met de oude Engelse koormuziek, met anthems van Tallis, Byrd, John Blow en Pelham Humfrey. Na zijn stembreuk bleef hij in dienst van de hofkapel. Op zijn twintigste volgde hij zijn leraar John Blow op als organist van de abdij van Westminster. Drie jaar later (1682) werd hij ook organist van de koninklijke kapel en vanaf een jaar daarna tot aan zijn dood hofkapelmeester van achtereenvolgens Karel II, Jacob II en Willem III. Purcell begon zijn carrière als een tamelijk conservatieve componist met kerkmuziek in traditionele stijl, waarbij hij vooral terugkeek in de tijd. Maar als een ware meester van de synthese wist hij de oude Engelse polyfone stijl te vermengen met Franse (Lully), maar vooral Italiaanse invloeden (Corelli) en zo een toch typische en eigen Engelse stijl te ontwikkelen. Zijn muziekwerken voor het theater schreef hij in de laatste zes jaar van zijn leven, zoals de veelal instrumentale muziek voor toneelstukken als *The Fairy Queen* en *King Arthur*.

Op een ground-bass (steeds herhaalde baslijn) gebaseerd is het prachtige en droeve *O solitude*. Purcell gebruikte hiervoor in 1686 enkele verzen van een geliefde dichteres uit zijn kinderjaren, Katherine Philips, die overleed aan de pokken in 1664. En zij baseerde zich weer op *La solitude* van de Franse dichter Antoine Girard de Saint-Amant. Voor de uitgebreide schildering van de eenzaamheid herhaalt Purcell zijn ground-bass maar liefst achtentwintig keer.

In 1689 smeedde Purcell sprankelende toneelmuziek aaneen tot een 'halve opera' *The Fairy Queen* naar Shakespeare's huwelijkskomedie *A Midsummer Night's Dream*. De suite van de toneelmuziek bevat de beste instrumentale muziek die Purcell aan het eind van zijn korte leven op papier zette. Een van de beroemdste en ontroerendste aria's uit het werk is 'The Plaint' (de klacht) 'O let me weep', dat een geliefd onderdeel is geworden van recitals van countertenors.

O let me forever weep!
My Eyes no more shall welcome sleep:

I'll hide me from the sight of Day,
and sigh my Soul away.

He's gone, his loss deplore;
and I shall never see him more.

O let me weep! forever weep!

Zijn beroemdste werk *Dido en Aeneas* uit 1689 vertelt het aangrijpende verhaal uit de Oudheid van de liefde tussen Dido en Aeneas, die door toedoen van goden en heksen wreed wordt afgebroken. De opera eindigt met de ontroerende klacht van Dido over haar verloren geliefde, een van de prachtigste opera-momenten aller tijden.

Maria aan de voet van het kruis

Ze hebben een lang spoor getrokken door de westerse cultuur van de afgelopen duizend jaar: de hymnen en gezangen gewijd aan Maria. De lofzangen *Alma redemptoris Mater*, *Salve Regina* en *Regina Caeli*, en de klaagzang *Stabat Mater*. Sinds de vroege middeleeuwen verspreidden deze gezangen zich als een olievlek over West-Europa. Ze klonken in hun gregoriaanse versie in duizenden kloosters, kapellen en kerken en stegen op uit miljoenen kelen van monniken en gelovigen tijdens missen, officies en Mariafeesten. Later vormden de melodieën van de Mariahymnen de rode draad door ontelbare missen en motetten van de hand van componisten uit de Renaissance en Barok. Zo ook in het keizerlijke Wenen van de zeventiende eeuw. Het weelderige kerkmuziekrepertoire van de Habsburgse keizers bleef lange tijd een goed bewaard geheim. Inmiddels is die schatkist op een kier gezet en zijn de juwelen van de in Wenen werkzame Italianen Bertali, Sances en Ziani, en de Oostenrijkers Schmelzer en Biber te beluisteren. Hoogst expressief is de schildering van het verdriet van Maria aan de voet van het kruis van de in Rome geboren Giovanni Felice Sances. Zijn *Stabat Mater* is

een twaalf minuten durend meesterwerk van Barokke droefenis vol chromatiek en schrijnende harmonieën.

Vervolgens muziek van de oudste componist op het programma, de Italiaanse organist en violist Tarquinio Merula (1590-1665), een van de meest boeiende en vooruitstrevende componisten van zijn tijd. Hij verliet zijn geboorteplaats Busseto (bij Parma) om te studeren in Cremona, waar ook de jonge Claudio Monteverdi deel uit maakte van een groep prominente zangers en instrumentalisten. Merula's talenten voerden hem naar Polen, waar hij als kamerorganist in dienst was van koning Sigismund III in Warschau. Uiteindelijk keerde hij terug naar Italië, waar hij zijn activiteiten als organist en koorleider verdeelde tussen de kathedralen van Cremona en Bergamo. Hier horen we een *canzonetta spirituale sopra la nanna*, een geestelijk liedje om een kind in slaap te zingen en te wiegen. Intussen waken moeder en Onze Lieve Heer over het sluimerende kind.

Ten slotte werken van de uit Venetië afkomstige Alessandro Marcello, een edelman die zich bezig hield met poëzie, filosofie en wiskunde, maar vooral beroemd werd door zijn composities, net als zijn jongere broer Benedetto. De broers waren tijdgenoten van de nu veel bekendere Antonio Vivaldi. Hier horen we het smartelijke duet *Lontananza crudel* over geliefden die van elkaar gescheiden zijn en lijden onder de afstand, *Lontananza crudel*, de wrede afstand.

Clemens Romijn

Johannes Leertouwer is chef-dirigent en artistiek leider van de Nieuwe Philharmonie Utrecht. Daarnaast dirigeert hij het Conservatorium Orkest van het Conservatorium van Amsterdam, waar hij tevens werkzaam is als viooldocent. Hoewel Leertouwer de afgelopen jaren vooral met de NPU en het Conservatorium Orkest te zien is, treedt hij ook met regelmaat op als violist. Afgelopen maand speelde hij met pianist Julian Reynolds en binnenkort is hij te horen met het kwartet Narratio,

dat zich specialiseert in de strijkkwartetten van Beethoven. Johannes Leertouwer is in opdracht van het Conservatorium van Amsterdam begonnen aan een promotietraject, verbonden aan de universiteit van Leiden, waar hij de uitvoeringspraktijk van Brahms' muziek onderzoekt. De uitkomst van zijn onderzoek vindt ieder jaar zijn weerslag in de uitvoering van twee werken, afgelopen september vonden in Amsterdam en Leiden de eerste concerten in dat kader plaats.

Ted van Lieshout is opgeleid als illustrator en grafisch ontwerper en was docent tekenen en illustreren aan de Academie van Beeldende Kunsten Den Haag. Vanaf het begin van zijn werkzame leven publiceert hij ook gedichten en verhalen. Hij werkte mee aan grote revues en aan de televisieprogramma's Sesamstraat en Klokhuis, en schreef en bewerkte liedteksten voor onder meer Karin Bloemen. Van Lieshout maakte indruk met zijn proza (o.a. "Mijn Meneer") en won prijzen met dichtbundels als "Driedelig Paard". Daarnaast zet hij zich in voor het bevorderen van lezen van poëzie en voor een betere positie voor kinderboekenschrijvers.

De Canadese sopraan **Stefanie True** studeerde bij Catherine Robbin aan de York University Toronto en bij Diane Folano, Barbara Pearson, Jill Feldman en Michael Chance aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag. In 2011 won ze de eerste prijs bij de London Handel Singing Competition en in 2010 werd ze tweede bij het John Kerr Award concours in Kent.

Ze zong over de hele wereld, onder andere met het Belgische solistenensemble Vox Luminis, en vertolkte de rol van Phani in een concertenreeks van fragmenten uit Rameau's *Les Indes Galantes* met Frans Brüggen en het Orkest van de Achttiende Eeuw. Ze zal met de Nieuwe Philharmonie Utrecht te horen zijn in uitvoeringen van de *Matthäus*, Händel's *Messiah* en *Requiem* van Mozart.

De alt **Mark Chambers** studeerde aan het Royal Northern College of Music bij Richard Hill, Michael Chance en James Bowman. Bij zijn afstuderen werd hij onderscheiden met de John McLeod prijs voor mannelijke zangers. Als solist heeft hij gewerkt met Sir John Eliot Gardiner, Stephen Cleobury, Roy Goodman en The King's Consort. Ook zong hij in prestigieuze ensembles als Tenebrae, Monteverdi Choir en het Gabrieli Consort. Mark Chambers stond aan de basis van het ensemble Sestina, dat zich specialiseert in vroege muziek en onder andere professionals van wereldniveau laat samenwerken met jonge artiesten. Sinds kort is hij als zanger verbonden aan de Westminster Cathedral in Londen.

De aankomende concerten in TivoliVredenburg

Zondag 17 november – Grote Zaal – 14:00 uur
Toonkunstkoor Utrecht
Hohe Messe van J.S. Bach

Zondag 8 december – Grote Zaal – 15:00 uur
Holland Baroque & London Community Gospel Choir
Gospel Baroque

Zaterdag 14 december – Grote Zaal – 19:30 uur
Nieuwe Philharmonie Utrecht
Messiah

Vrijdag 20 december – Hertz – 20:00 uur
Stille Nacht am Silbersee
Bezinning met Glenn Hellberg

Zaterdag 21 december – Hertz – 20:00 uur
Ensemble Resonanz
Das Weihnachts-Oratorium als urbane Hausmusik

Dinsdag 24 december – Grote Zaal – 21:30 uur
De Nieuwe Nachtmis
Kerstavond met verhalen, muziek en poëzie